

ОСНОВНІ ПІДХОДИ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА

У даній статті розкрито основні підходи навчального процесу у вищих навчальних закладах Республіки Молдова і способи їх застосування під час підготовки вчителів. Ці підходи розкривають суть наукового процесу під час підготовки вчителів в Молдові. У статті також розкриті мета педагогічної освіти в Республіці Молдова.

Ключові слова: підходи навчального процесу; методологічний підхід; психологічний підхід; підготовка вчителів.

Постановка проблеми. Системний підхід до навчального процесу у вищих педагогічних навчальних закладах досліджувалися такими науковцями як С. Архангельський, О. Глузман, С. Гончаренко, І. Лернер, А. Міщенко, В. Семіченко, В. Сластьонін, В. Якунін. Провідна ідея цих дослідно-експериментальних пошуків заключається у тому, що особистість сучасного педагога формується в цілісному педагогічному процесі. Тільки за завдяки цьому може бути підготовлений учитель, у якого розвинуто системне бачення навчально-виховного процесу як цілісного явища і є готовність до його реалізації.

Мета дослідження. Презентувати основні підходи навчального процесу під час підготовки вчителів в університетах Республіки Молдови.

Виклад матеріалу. Під час підготовки майбутніх спеціалістів з педагогіки в Молдові застосовують наступні підходи до навчального процесу: методологічні, психологічні, особистісно-діяльнісний, змістовно-процесуальний, компетентнісний та діалогічний.

Методологічні основи організації цілісного навчального процесу досліджував С. Гончаренко, розглядаючи його як систему організації навчально-виховної діяльності, в основі якої – органічна єдність і взаємозв'язок викладання й навчання, які спрямована на досягнення цілей навчання й виховання. Сутність цілісного навчального процесу полягає у навчальному плані і програмах відповідних навчальних закладів, включаючи всі види обов'язкових навчальних занять такі як лекції, семінари, лабораторні заняття, навчальну і виробничу практику і позааудиторну роботу студентів. У цьому контексті необхідно підкреслити, що навчальний процес у кожному навчальному Республіки Молдова має свої *специфічні особливості* й зорганізується відповідно до його типу й профілю, а також форм навчання (денної, вечірньої, заочної, дистанційної), а також – до системи навчання (лекційно-семінарської, тьюторської, курсової, предметної) [1, с. 193].

Психологічні аспекти цілісного педагогічного процесу у вищих навчальних закладах розглянув В. Якунін, який описав процес навчання як органі-

зовану форму соціальних впливів, які можуть бути представлені з позицій теорії управління. При цьому сам процес він розглядає як єдність основних функцій, які послідовно і циклічно змінюють одна одну і тим самим створюють певну педагогічну технологію. Педагогічна технологія неможлива без таких компонентів як цілепокладання, прогнозування, планування, прийняття рішення, організації виконання, комунікації, контролю, корекції, оцінки результатів навчальної роботи студентів. Значна увага у роботі В. Якуніна присвячена діяльності викладача і студента, яка, в свою чергу, відображається як єдина функціональна схема. Циклічний характер управління у навчанні пов'язаний з послідовним переведенням студентів із одного психічного стану в інший, визначаючи тим самим постійний і послідовний процес їх психічного розвитку. Позиція студента в якості суб'єкта управління та самоуправління є визначальним фактором розвитку, саморозвитку його особистості. педагогічного процесу в концепції В. Якунін акцентує увагу на змісті і рівні сформованості у студентів університету основних функцій управління, які виступають у якості стійких форм як соціально і професійно значущі якості особистості [4, с. 352].

Як у більшості країн Чорноморського регіону, провідною ідеєю організації і реалізації навчального процесу у Республіці Молдова є педагогічна взаємодія у системі викладач – студенти. Сутність даної взаємодії заключається у постановці творчої навчальної задачі, яку необхідно розв'язати завдяки спільному прогнозуванню, моделюванню, розробку шляхів її вирішення та пошук різних підходів та формування висновків про виконання даної роботи. Професор С. Сапожников у своїй монографії «Вища педагогічна освіта в країнах Чорноморського регіону: історія та сучасність» формулює психологічна стратегію взаємодії в ході навчального процесу як включення в оволодіння навчальним матеріалом кожного студента, опора на його особистий досвід [3, с. 152]. Педагогічна взаємодія характеризується тим, що на заняттях створюється ситуація психологічного комфорту, можливості пізнавального й емоційного спря-

мування студента на створення умов для його самовираження й самостійних дій. У цьому контексті кожний студент зобов'язаний усвідомлювати і засвоювати принципи педагогічної взаємодії, які передбачають інтенсивність та розширення обсягів та видів спілкування, психологічний комфорт, який забезпечує саморозкриття особистості, створення індивідуальної програми взаємодії зі студентом. Студенти, які засвоюють принципи педагогічної взаємодії, повинні навчитися встановлювати контакти, налагоджувати продуктивну педагогічну комунікацію, яка базується на прийнятті один одного, взаємної поваги і довіри. С. Сапожников стверджує, що не менш значущою є потреба в розумінні психолого-педагогічних і фізіологічних особливостей дитини і що майбутній педагог повинен розбиратися у внутрішньому світі дітей, виявляти ті потреби, здатності та можливості, які в них сформовано, щоб мати можливість надати допомогу у створенні власної індивідуальності [3, с. 152].

Найбільш актуальним у системі вищої педагогічної освіти Молдови являється *особистісно-діяльнісний підхід* до організації навчання студентів. Особливістю даного підходу слід вважати забезпечення розвитку та саморозвитку особистості студента завдяки виявленню його характеристик як суб'єкта пізнання та предметної діяльності. Особистісно-орієнтована освіта основана на таких факторах як визнання кожним студентом права власного шляху розвитку та зосередження його уваги на максимальному розвитку сутнісних сил. Студентові варто проявляти вибірковість до форми і виду предметного матеріалу, завдяки змісту освіти, засобів і методів. Відповідно до цих цілей розробляються індивідуальні програми (концепції, карти, щоденники), які моделюють дослідницьке мислення; організуються групові заняття на основі діалогу й імітаційно-рольових ігор; навчальний матеріал інтегрується для реалізації методу дослідних проектів, що виконуються самими студентами. Основною ланкою досліджуваного підходу, який широко використовується в Республіці Молдова, є *особистісно-орієнтована ситуація* – ситуація, у якій студент шукає особистісний і професійний сенс, будує образ та модель своєї життєдіяльності, оцінює результати творчого пошуку оптимальних шляхів саморозвитку. Технологія створення особистісно-орієнтованої ситуації включає три характеристики: а) ситуація неодмінно діалогічна в різних формах і модифікаціях; б) вона життєво контекстована, тобто знаходиться у сфері життєдіяльності студента; в) є можливою за умови вільної, творчої, соціально активної діяльності. Виходячи з цього, досвід особистості майбутнього педагога, складається із досвіду виконання і виявлення ним функцій: вибору, переваги, висловлення своєї думки, визначення цінностей, реалізації автономних життєвих планів. Джерелом досвіду студента є все, що стосується сфери спрямованості його особистості: мотиви, інтереси, потреби, цілі. В. Серіков, включає «регулятиви», що визначають цілі освіти; критерії досяжності його результатів; зміст цієї освіти та її особистісного компонента; методи засвоєння, технології та організаційні форми, у яких відбувається цей процес; засоби тестування результатів навчання; склад, структуру і критерії

підготовленості педагогічних кадрів до цієї роботи [3, с.174].

Основою *змістово-процесуального підходу* до організації навчального процесу у вищих педагогічних навчальних закладах Молдови, є узгодженість змісту й організаційних форм, методів і засобів педагогічної взаємодії, спрямованих на формування активної пізнавальної діяльності студента. Змістово-процесуальний підхід поєднує в собі навчальну інформацію й елементи процесу її засвоєння, що дозволяє стимулювати активну пізнавальну позицію студентів та цілеспрямовану роботу з розвитку професійних властивостей і якостей їх особистості. Цей підхід дозволяє структурувати навчальний матеріал таким чином, щоб залучити студентів до активного процесу пізнання і впливати на мотиваційну, пізнавальну, емоційно-вольову та психофізіологічну сферу їх особистості, тим самим забезпечуючи процес їх професійного зростання [1, с.174]. Змістово-процесуальний підхід, як і технологічний дозволяє структурувати навчальний матеріал таким чином, щоб залучити студентів до активного процесу пізнання та впливати на всі сфери його особистості, забезпечуючи тим самим їх подальше професійне зростання. Становище діяча, активного учасника педагогічного процесу дозволяє успішно готувати студентів до самостійної професійної діяльності з опорою на особисту ініціативу та власні сили і забезпечує йому свободу професійної діяльності [2, с.174].

Змістово-процесуальний підхід змінює сучасну ситуацію, коли студентів орієнтують на засвоєння певного обсягу знань, який ніяк не співвідноситься з їх майбутньою професійною діяльністю. Студент закріплює в основному виконавчі уміння і навички, а його практичні уміння майже ніяк не застосовуються, окрім передачі набутої інформації своїм учням. Звідси впливає, що стереотип поведінки, який склався в університеті, вони переносять на свою педагогічну діяльність, виступаючи при цьому засобом пригнічення волі, самостійності, активності та ініціативи школярів. Слід зазначити, що якості, необхідні для організації навчальної роботи, активізації позиції кожного школяра, творчого співробітництва і співтворчості учителя та учнів сьогодні залишаються недостатньо розвиненими в більшості випускників педагогічних вишів [2, с.174].

Компетентнісний підхід до організації навчального процесу у вищих педагогічних навчальних закладах у наш час є провідним в організації підготовки спеціалістів у контексті Болонської декларації. Країни Чорноморського регіону, які наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття приєдналися до Болонського процесу, реалізують основні ідеї компетентнісного підходу з урахуванням особливостей розвитку національних систем вищої освіти та освітньо-культурних традицій. У Республіці Молдова компетентнісний підхід розглядається як пріоритетна орієнтація навчання на реалізацію цілей освіти: навченість, самовизначення, самоактуалізацію, соціалізацію і становлення творчої індивідуальності майбутніх фахівців-педагогів [4 с. 122]. Зміст компетентнісного підходу поєднує в собі здатності майбутнього фахівця, які

забезпечують результативність професійних дій, фундаментальних і спеціальних знань, навчальні вміння та навички, засоби мислення і відповідальність за рішення, дії особистості. При структуруванні змісту освіти на основі компетентнісного підходу важливо дотримуватися пропорцій фундаментального і прикладного знання з адаптацією навчання до конкретних соціально-психологічних особливостей студентів. Дуже важливо не допустити зрушення особистісних мотивацій з істинних цінностей на абстрактну потребу, нівелювання особистісної гідності і якостей майбутніх фахівців. Компетентнісний підхід дозволяє впроваджувати таку модель вищої освіти, яка б знайомила майбутнього фахівця з основами системного розуміння соціально-професійної реальності та прикладною стороною наукового знання. Упровадження цієї моделі сприятиме підвищенню професійної значущості знань і використанню їх у якості інструмента практичної дії. Компетентнісний підхід забезпечує створення культури знань, освіченості серед студентів, сприяє розвитку в них бачення соціальних стратегій, постановку перспектив особистісного зростання і професійного становлення. Формування в майбутніх спеціалістів-педагогів основних конструктів: компетентності, компетенцій і професійних якостей їх особистості є неможливим без індивідуалізації навчального процесу у вищій школі [2, с. 174].

Діалогічний підхід до навчання Молдові, передбачає включення у навчальний процес гіпотез, питань, моделей, створення образу – питання, образу – варіанта, які розхитують уявлення – штампи, виступають інструментом створення наочних образів суперечностей, парадоксів, труднощів. Цей підхід до навчального процесу реалізується за допомогою питань і розмірковувань у формі діалогу, що сприяє пошукам студентів у власному розв'язуванні проблемної задачі. Отже, діалогічний підхід до навчання є орієнтацією навчально-пізнавальної діяльності на часткове відтворення послідовності розмірковувань, методів пошуку і вирішення поставлених проблем [2, с. 174]. У ході діалогічного навчання забезпечується рівність викладача і студентів у діях, думках, висновках. вчений і педагог І. Ахмедов підкреслює, що «діалог забезпечує появу в навчальному процесі гіпотез, питань, моделей. Специфіка діалогічного навчання полягає в тому, що викладач спонукає студентів до створення образу – питання, образу – варіанта. Стає дуже важливим навчити студентів бачити навчальну проблему, шляхи її вирішення, активно включатися в ситуацію діалогу» [2, с.174].

Основною *метою* педагогічної освіти в країні є підготовка педагогічних працівників, здатних до підготовки дитини до життя у вільному суспільстві в атмосфері взаєморозуміння, миру, терпимості, рівності між чоловіком та жінкою, та дружби між усіма народами, етнічними і релігійними групами. Основними *завданнями* педагогічної освіти в країні є:

– формування в студентів потреби до навчання заради власного і суспільного блага, виховання поваги до творців матеріальних та духовних цінностей;

– виховання в студентів поваги до батьків, до самобутності, мови та культурних цінностей свого народу, а також національних цінностей країни проживання, країни походження, культур інших народів;

– виховання в майбутніх педагогів відповідального ставлення до навколишнього природного середовища, формування екологічної свідомості;

– забезпечення всебічної професійно-прикладної фізичної підготовки студентів – педагогів, формування потреби до занять фізичною культурою і спортом протягом усього життя;

– виховання студентів педагогічних вишів у дусі основних громадянських обов'язків відповідно до Конституції Республіки Молдова.

Змістово-процесуальний, педагогічна взаємодія, співробітництво та співтворчість, особистісно-діяльнісний та діалогічний [2, с. 174].

Висновок. Таким чином, у результаті проведеного дослідження визначено, що основною метою організації навчально-виховного процесу у вищій педагогічній школі Республіки Молдова є формування готовності майбутніх учителів до компетентної, ефективної професійної педагогічної діяльності в освітніх установах та виховних закладах різних типів (дошкільних, шкільних, середньої спеціальної освіти, вищих). З цієї точки зору навчально-виховний процес у педагогічній вищій школі досліджуваних країн повинен забезпечити: достатній обсяг знань і вмінь з питань теорії, методики та техніки виховної роботи, високий рівень оволодіння дидактикою, яка є основою шкільної діяльності, достатній рівень знань про людину як майбутнього об'єкта і суб'єкта педагогічного впливу, відповідну підготовку до вирішення освітньо-виховних завдань у процесі навчання.

Аналіз наукових здобутків та практики підготовки педагогічних кадрів у вищих Республіки Молдова дозволив визначити такі науково-практичні підходи до організації навчального процесу: *технологічний; педагогічної взаємодії, співробітництва і співтворчості; особистісно-діяльнісний; змістово-процесуальний; задачний; діалогічний; компетентнісний; індивідуально-диференціальний; імітаційно-ігровий.*

Доведено, що навчальний процес у навчальних закладах Молдови має організовуватися відповідно до його типу і профілю, форми навчання (денної, вечірньої, заочної, дистанційної), а також до системи навчання (лекційно-семінарської, курсової, предметної), яка також встановлюється залежно від типу навчального закладу і форми навчання. Навчально-виховний процес у педагогічній вищій школі повинен забезпечувати: достатній обсяг знань і вмінь з питань теорії, методики та техніки виховної роботи; достатній рівень оволодіння дидактикою, яка є основою шкільної діяльності; достатній рівень знань про людину як майбутнього об'єкта і суб'єкта педагогічного впливу; відповідну підготовку до вирішення виховних завдань у процесі навчання, у цілому, високий рівень сформованості компетентності особистості майбутнього педагога. Встановлено, що Республіка Молдова має свої *власні підходи* до організації навчального процесу у вищих навчальних закладах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ахмедов И. В сфере образования мы оказались аутсайдерами [Электронный ресурс] / И. Ахмедов. – Режим доступа : <http://www.newsazerbaijan.ru/expert/20130606/298952567.html>.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Сапожников С. В. Вища педагогічна освіта в країнах Чорноморського регіону : історія і сучасність : [монографія]. / С. В. Сапожников. – Дніпропетровськ : Інновація, 2013. – 480 с.
4. Сериков В. В. Личностный подход в образовании : концепция и технологии : моногр. / В. В. Сериков. – Волгоград : Перемена, 1994. – 152 с.
5. Якунин В. А. Психологические основы управления учебно-познавательной деятельностью студентов : автореф. дис. докт. психолог. наук / В. А. Якунин. – Л., 1989. – 34 с.

Дербак О. А., Днепропетровский университет им. Альфреда Нобеля, г. Днепропетровск, Украина

ОСНОВНЫЕ ПОДХОДЫ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА ВО ВРЕМЯ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЕЙ В УНИВЕРСИТЕТАХ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

В данной статье раскрыты основные подходы учебного процесса в высших учебных заведениях Республики Молдовы и способы их применения во время подготовки учителей. Данные подходы раскрывают суть научного процесса во время подготовки учителей в Молдове. В статье также раскрыты основные цели педагогического образования в Республике Молдова.

Ключевые слова: подходы учебного процесса; методологический подход; психологический подход; подготовка учителей.

Derbak O. A., Alfred Nobel University, Dnipropetrovsk, Ukraine

BASIC APPROACHES TO EDUCATIONAL PROCESS OF TEACHER TRAINING AT UNIVERSITIES OF REPUBLIC MOLDOVA

This article outlines main approaches to teaching and learning activities in Moldova higher educational establishments and their practice during teachers' trainings. These approaches reveal the essence of the scientific process in the teachers' preparation in Moldova. The article also disclosed the teacher education goal in the Republic of Moldova.

Keywords: approaches to teaching and learning activities; methodological approach; psychological approach; teachers' training.

Рецензенти: д-р пед. наук, професор М. М. Букач;
д-р пед. наук, професор О. П. Мещанінов

© Дербак О. А., 2016

Дата надходження статті до редколегії 14.04.2016